

Iglódi Viktória

joghallgató (PTE ÁJK), az ÓNSZ Bűnügyi Tagozatának tagja

Az állatkínzás büntetőjogi szabályozása Magyarországon

„Az állatok nagy, jogfosztott, néma többség, amely csak a mi segítségünkkel maradhat fenn.”

([Gerald Durrell](#))

I. A dolgozat témájának ismertetése

Dolgozatomban az állatkínzás magyarországi büntetőjogi tényállása válását, valamint a hatályos szabályozását szeretném ismertetni, mégpedig az alábbi főbb témakörök bemutatásával: a jogi szabályozás megalkotásáig vezető út, valamint a kapcsolódó törvényi rendelkezések és azok elemzése. Úgy gondolom a téma aktuális, hiszen az, ahogy egy adott társadalomban miként bánnak az emberek a környezetükben élő állatokkal, megmutatja az adott közösség civilizáltságát, valamint kultúrájának fejlettségét is. Az állatokkal történő bánásmód magában foglalja azt is, hogy az állam milyen módon és milyen mértékben lép fel a renitens magatartásokkal szemben. Bár Magyarország az elmúlt években sokat lépett előre, még van hová fejlődni az állatvédelem körében.

Véleményem szerint Magyarországon egyre több brutális állatkínzásról lehet hallani, valamint olvasni a közösségi médián keresztül. Szinte nap, mint nap találkozhatunk kidobott, éheztetett, megvert, valamint rossz körülmények között tartott állatokról szóló bejegyzésekkel. Néhány alkalommal a sajtó egy-egy esetet jobban felkap, és ez nagyobb visszhanggal jár, így például a kölyökkutyát az autóba boxoló rendőr, valamint a Sarkadon szerencsétlenül elbukott versenyló, amelynek tetemét megcsonkítva találták meg.

Úgy gondolom, ha valaki több alkalommal is bántalmazóan lép fel az állatokkal szemben, az később hajlamosabb lesz embertársaival szemben is erőszakos magatartást tanúsítani egy esetleges konfliktushelyzetben. A két deviáns magatartás közötti összefüggés feltárására irányul több pszichológiai kutatás is, és *„általánosságban elmondható, hogy az eddigi kutatások erős kapcsolatot találtak az állatokkal való rossz bánásmód és az emberekkel szemben elkövetett bűncselekmények között. Demográfiai szempontból a férfiak, valamint az alacsonyabb iskolázottsággal rendelkezők gyakrabban bántalmazták az állatokat.”*¹

¹ file:///C:/Users/Acer/Downloads/kiss-anna_hu.pdf (2019.05.15.)

Az állatvédelem, valamint az állatkínzás elleni hatékony fellépés nem csupán jogi, hanem morális, etikai kérdés is, hiszen az állatok az ember környezetének esszenciális alkotóelemei. Emellett már az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény (továbbiakban: Ávtv.) is kimondja, hogy „*az állatok érezni, szenvedni és örülni képes élőlények, tiszteletben tartásuk, jó közérzetük biztosítása minden ember erkölcsi kötelessége*”².

II. A szabályozás megalkotását szükségessé tévő indokok

Legelőször szeretném bemutatni azokat a körülményeket, indokokat, amelyek szükségessé tették az állatkínzásra vonatkozó jogi szabályozás megalkotását.

Az első ilyen körülmény, hogy a rendszerváltás után egyre több társadalmi kezdeményezés indult a jogi szabályozás megalkotásáért a civilszervezeteken és a médián keresztül. Több állatorvos és biológus is azon az állásponton volt, hogy szükséges egy állatvédelmi kódex elfogadása. A civil szervezetek közül élvonalnak számított a Hermann Ottó Országos Állat- és Természetvédő Egyesület (HEROSZ), amely „*már évtizedekkel ezelőtt tevékenysége középpontjába állította a magyar állatvédelmi törvény létrehozásának elősegítését, és ezzel az állatvédelmi társadalmi gondolkodás magasabb szintre emelését. Már 1985 júniusában kérte az Országos Környezet- és Természetvédő Hivatal elnökét egy magas szintű jogszabálynak a jogalkotási tervbe való felvételére.*”³

A következő indok az Európai Unió jogharmonizáció volt. Magyarországon már a 90-es évek végén célként került megfogalmazásra az Unióhoz való csatlakozás, amelynek elengedhetetlen feltétele volt egy korszerű állatvédelmi törvény megalkotása.⁴

Az utolsó indok pedig az volt, hogy a helyi önkormányzatok sem tudtak hatásosan fellépni az állatkínzókkal szemben, mert nem állt a háttérben egy megfelelő jogszabály, amely megalapozta volna hatáskörüket.

A büntetőjogi szabályozás megalkotását közvetlenül megelőző eset a 2003-ban Faddomboriban történt brutális állatkínzás.⁵

III. Az állatok védelméről és kíméletéről szóló 1998. évi XXVIII. törvény

Az első mérföldkőnek az 1998. évi XXVIII. törvény számított, amelynek alap gondolata a következő:

² 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről preambuluma

³ [http://www.mabie.hu/attachments/article/102/Az%20%C3%A1llatk%C3%ADnz%C3%A1s%20b%C3%BCntet%C3%A1s%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20haz%C3%A1nkban%20\(1\).pdf](http://www.mabie.hu/attachments/article/102/Az%20%C3%A1llatk%C3%ADnz%C3%A1s%20b%C3%BCntet%C3%A1s%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20haz%C3%A1nkban%20(1).pdf) (2019.05.15.)

⁴ http://www.vkszi.hu/cikk/252_1.pdf 17. o. (2019.05.21.)

⁵ file:///C:/Users/Acer/Downloads/arsboni_hu.pdf (2019.05.15.)

„Az állatvilág magasabb rendű képviselői örömet, elégedettséget, de szenvedést és halálfélelmet is kifejezni képes élőlények, s ezért az ember és az állatok közötti kapcsolatban meghatározott szerepet kell kapnia az emberiségnek, az erkölcs és a kultúra egyetemes értékeinek is.”⁶

Az állatvédelmi törvény általános jelleggel tiltja az állatok kínzását. Az állatkínzás fogalmát a törvény az alapfogalmak körében definiálja, mégpedig a következőket foglalja magában:

- „az állat szükségtelen, fájdalmat okozó bántalmazása,
- vagy olyan hatást eredményező beavatkozás, bánásmód, valamint szükségleteinek olyan mértékű korlátozása,
- amely tartós félelmet vagy egészségkárosodást okozhat,
- továbbá az öröklődő betegségben szenvedő - nem kísérleti célra szánt - állategyed tenyésztése, szaporítása.”⁷

A fogalmi meghatározáson túlmenően a törvény egy példálózó felsorolást is tartalmaz az állatkínzás leggyakoribb eseteivel, amelyek a következők lehetnek: az állat

- kínzása,
- emberre vagy állatra uszítása, illetőleg állatviadalra idomítása,
- kényszertakarmányozásra fogása,
- a kíméletét nem biztosító módon történő mozgatása és szállítása, valamint elhelyezése,
- természetellenes és önpusztító tevékenységre szoktatása.⁸

A jogalkotó az (1) bekezdésben rögzített tilalmak alól gazdasági okokból kivételt enged az érett libatoll házilagos vagy az engedélyezett technológia szerint végzett szedése, illetve a házilagos vagy az engedélyezett technológia szerinti liba- és kacsatömés esetén.⁹

IV. Az állatkínzás 2004 előtt

2004 előtt a közrend elleni szabálysértések körében került szabályozásra az állatkínzás. Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendeletben volt megtalálható az állatkínzás tényállása, amely így hangzott:

⁶ EBH2006.1391, EBH2008.1762

⁷ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 3.§ 4. pont

⁸ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 6.§ (1)

⁹ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 6.§ (2)

„Aki

a) gerinces állatot közterületen vagy nyilvános helyen, mások felháborodására alkalmas módon bántalmaz, annak akaratlagosan fizikai fájdalmat okoz, illetőleg természetével ellentétes cselekedetre kényszerít,

b) gerinces állaton szükségtelenül olyan beavatkozást végez, amely alkalmas arra, hogy másokban felháborodást vagy riadalmat keltsen,

c) gerinces állat tartásának minimális feltételeit nem biztosítja, a tartás módszereivel az állatnak fizikai fájdalmat, egészségkárosodást, megbetegedést okoz.”¹⁰

A tényállás védett jogi tárgya nem elsősorban maga az állat, hanem inkább a társadalom, a közrend, a közerkölcs volt. A cselekmény elkövetője csak abban az esetben volt büntethető, ha a cselekmény alkalmas volt arra, hogy másokban felháborodást, illetve riadalmat keltsen, valamint közterületen vagy nyilvános helyen követték el.¹¹

Érdekesség, hogy a szabálysértés esetén az elkövető maximum 50.000 forint pénzbírsággal volt sújtható¹², ezen – véleményem szerint - csekély összeg is jól kifejezi, hogy Magyarországon akkoriban indult meg az állatkínzás szankcionálása érdekében tett hosszú folyamat, amely még igen kezdetleges volt. (Ma a bűncselekmény alapesete 2 évig, míg a minősített esete pedig 3 évig terjedő szabadságvesztéssel büntethető.¹³

Az állatkínzás már korábban is megjelent a büntetőtörvénykönyveinkben, így például a kihágásokról szóló Büntető-törvénykönyv, az 1879. évi XL. törvénycikk (a továbbiakban: Kbt.) is tartalmazta azt.¹⁴ „A Kbt. második részének VII. Fejezetében - a közrend és a közszemérem elleni kihágások között - szabályozta az állatkínzás tényállását. A Kbt. 86. §-a szerint „aki nyilvánosan, botrányt okozó módon állatot kínoz, vagy durván bántalmaz, úgyszintén aki az állatkínzás ellen kiadott rendeletet vagy szabályrendeletet megszegi: nyolc napig terjedhető elzárással és száz forintig terjedhető pénzbüntetéssel büntetendő”.¹⁵

V. Állatkínzás az 1978. évi IV. törvény (régi Btk.) szabályai alapján

2003 júniusában Fadd-Domboriban három biztonsági őr kegyetlen módon kínozott halálra egy kutyát, amely az orvosi kezelés ellenére három nap múlva elpusztult. Az eset nagy felháborodást keltett az egész országban, aminek hatására a Magyar Állatotthonok Országos

¹⁰ Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 2.§

¹¹ Az egyes szabálysértésekről szóló 218/1999. (XII. 28.) Korm. rendelet 2.§

¹² file:///C:/Users/Acer/Downloads/arsboni_hu_ket_ev_letoltendo_allatkinzasert.pdf (2019.05.21.)

¹³ 2012. évi C. törvény 244.§

¹⁴ file:///C:/Users/Acer/Downloads/arsboni_hu_ket_ev_letoltendo_allatkinzasert.pdf (2019.05.21.)

¹⁵ http://acta.bibl.u-szeged.hu/37916/1/juridpol_068_fasc_013.pdf (2019.05.15.)

Szövetsége (MAOSZ) szervezésében a Tolna Megyei Állat- és Természetvédő Alapítvány népi kezdeményezésen alapuló aláírásgyűjtési kampányba kezdett. Összesen 379.611 aláírás gyűlt össze, ebből kb. 330 ezer volt érvényes, ami bőven meghaladta az országos népi kezdeményezés érvényességéhez meghatározott számot (50.000).¹⁶ Ezt követően összeült a parlament, és elfogadták az 1978. évi IV. törvény módosítását, amely az állatkínzást bűncselekménynek minősítette. Ez a rendelkezés 2004. április 24-től vált hatályossá. A bűncselekmény minősített esete 2008. december 19-én lépett hatályba.

„(1) Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,

b) állattartóként, háziásított emlősállatot vagy az ember környezetében tartott veszélyes állatot elűzi, elhagyja vagy kiteszi, vétséget követ el, és két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) Az (1) bekezdés szerint büntetendő, aki a vadászatról szóló törvény által tiltott vadászati eszközzel vagy tiltott vadászati módon vadászik, illetőleg a halászatról szóló törvény által tiltott halfogási eszközzel vagy módon halászik vagy horgászik.

(3) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az (1)–(2) bekezdésben írt bűncselekményt olyan módon követik el, hogy az az állatnak különös szenvedést okoz.”¹⁷

A közrend elleni bűncselekmények között, a közbiztonság elleni bűncselekmények cím alatt került szabályozásra az állatkínzás. „Ennek oka az volt, hogy ezek a bűncselekmények általában nem konkrét személy jogait sértik vagy veszélyeztetik, hanem káros hatásuk ennél szélesebb kört, a társadalom egészét érintik.”¹⁸

Az új Büntető Törvénykönyv (2012. évi C. törvény) a korábbihoz képest, az állatkínzás tényállásából kiemelte, és új tényállásokat alkotott az orvvadászat, illetve az orvhalászat tekintetében. „Ennek indoka egyrészt, hogy sem a jogosulatlan vadászat, sem az állatkínzás tényállásában szereplő magatartások nem pontosan illeszkednek a háttérjogszabályhoz, másrészt az állatkínzás esetében tartalmilag sem oda illenek, hiszen nem kínzásról van szó.”¹⁹

¹⁶ file:///C:/Users/Acer/Downloads/arsboni_hu.pdf (2019.05.15.)

¹⁷ 1978. évi IV. törvény 266/B.§

¹⁸ [http://www.mabie.hu/attachments/article/102/Az%20%C3%A1llatk%C3%ADnz%C3%A1s%20b%C3%BCntet%C5%91jogi%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20haz%C3%A1nkban%20\(1\).pdf](http://www.mabie.hu/attachments/article/102/Az%20%C3%A1llatk%C3%ADnz%C3%A1s%20b%C3%BCntet%C5%91jogi%20szab%C3%A1lyoz%C3%A1sa%20haz%C3%A1nkban%20(1).pdf) (2019.05.15.)

¹⁹ 2012. évi C. törvény indokolása 106. o.

VI. Állatkínzás a 2012. évi C. törvény (új Btk.) szabályai alapján

Az új kódex a környezet és a természet elleni bűncselekmények között szabályozza az állatkínzás bűncselekményét, így véleményem szerint a tényállás a „helyére került”, hiszen az ebben a fejezetben található tényállások közös jellemzője, hogy a környezetet és a természetet, valamint azok elemeit védik.

„(1) Aki

a) gerinces állatot indokolatlanul oly módon bántalmaz, vagy gerinces állattal szemben indokolatlanul olyan bánásmódot alkalmaz, amely alkalmas arra, hogy annak maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza,

b) gerinces állatát vagy veszélyes állatát elúzi, elhagyja vagy kiteszi, vétség miatt két évig terjedő szabadságvesztéssel büntetendő.

(2) A büntetés büntett miatt három évig terjedő szabadságvesztés, ha az állatkínzás

a) az állatnak különös szenvedést okoz, vagy

b) több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza.”²⁰

Csupán az Ávtv.-ben tiltott magatartások legdurvább eseteire vonatkozik a büntetőjogi védelem. Enyhébb esetekben állatvédelmi bírsággal - amelynek alapösszege jelenleg 15 ezer forint²¹ - szankcionálható az állatvédelmi törvény megszegése. Az állatvédelmi hatóság azzal szemben, „aki tevékenységével vagy mulasztásával az állatok védelmére, kíméletére vonatkozó jogszabály vagy hatósági határozat előírását megsérti vagy annak nem tesz eleget, magatartásának súlyához, ismétlődéséhez, és különösen az állatnak okozott sérelem jellegéhez, időtartamához igazodó mértékű állatvédelmi bírságot”²² szab ki. Az állatvédelmi bírság kiszabása helyett, illetve mellett az állattartót a hiányosságok kijavítására, valamint pótlására kell kötelezni, és állatvédelmi oktatáson való részvételre kötelezhető.²³ Az Ávtv. 43.§ (9)-(10) bekezdései alapján, aki a jogszabályok vagy hatósági határozat rendelkezésének szándékos vagy ismételt megsértésével állatának maradandó egészségkárosodását vagy elpusztulását okozza, 2-8 évre eltiltható az állattartástól.²⁴ Állatvédelmi bírság szabható ki abban az esetben, ha pl. egy kutyát tartósan láncon tartanak gazdái.²⁵

A bűncselekménynek két elkövetési magatartása van. Az első a gerinces állat indokolatlan bántalmazása, illetve olyan súlyos bánásmód tanúsítása, amely alkalmas arra,

²⁰ 2012. évi C. törvény 244.§

²¹ 244/1998. (XII. 31.) Korm. rendelet az állatvédelmi bírságról 2.§

²² 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 43.§ (1)

²³ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 43.§ (6)

²⁴ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 43.§ (9)-(10)

²⁵ https://pdfcrowd.com/genpdf/650fc15a2bbf1568d7cc273685464275.pdf?name_inline=portal_nebih_gov_hu_tajekoztato_a_kutyak_tartos_lancon_tarta.pdf (2019.05.21.)

hogy az állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását okozza.²⁶ Ez az elkövetési magatartás magában foglalja a már korábban tárgyalt Ávtv. 6. § (1) bekezdésben felsorolt cselekmények megvalósítását. A súlyos bánásmód megvalósulhat passzív emberi magatartással is, mégpedig ide tartozik minden olyan tartási, gondozási mulasztás, amely nem sorolható a bántalmazás körébe, mégis az állat szenvedését idézi elő. Ezen elkövetési magatartás megvalósulására példaként említhető az állat tartós éheztetése, valamint az állat betegsége esetén a szükséges állatorvosi segítség megtagadása.²⁷

A bűncselekmény másik elkövetési magatartása a gerinces vagy a veszélyes állat elhagyása, elűzése vagy kitétele.²⁸ Ezen magatartások közös jellemzője, hogy az állat feletti birtokviszony megszüntetésére irányulnak. *„Ezen elkövetési magatartás büntetni rendeltségének oka nem csupán az állat kiszolgáltatott helyzete, hanem a magára hagyott állat által okozható veszélyhelyzet megelőzése is.”*²⁹ Az embernek erkölcsi kötelessége vállalni az általa birtokolt állatok nevelését, gondozását, megfelelő ellátását. Hiszen ahogy [Antoine de Saint-Exupéry](#) is megfogalmazta: *„Te egyszer s mindenkorra felelős lettél azért, amit megszelídítettél.”*³⁰ A tényállás ezen fordulata ennek a felelősségvállalásnak a hiányát rendeli szankcionálni.

A bűncselekmény csak gerinces vagy veszélyes állat bántalmazása esetén tényállásszerű, valamint akkor, ha a bántalmazás indokolatlan. Az, hogy a bántalmazás indokolt-e, minden esetben a bíróság állapítja meg az eset összes körülményére tekintettel. A gerinces állat legegyszerűbben úgy definiálható, hogy *„a fejlettség legmagasabb szintjén lévő, belső szilárdvázú állat”*³¹. A veszélyes állatok körét pedig a 8/1999. (VI.13.) KÖM-FVM-NKÖM-BM együttes rendelet I. számú melléklete tartalmazza. Nem lehet a bűncselekmény elkövetési tárgya olyan gerinces vagy veszélyes állat, amely fokozottan védettnek minősül, mivel akkor a természetkárosítás (Btk. 242.§) bűncselekménye valósul meg.

*„A büntethetőséghez nem szükséges, hogy az elkövető az állat életét ténylegesen kioltsa, vagy az állat valóban maradandó egészségkárosodást szenvedjen, elég csupán az, hogy az elkövető cselekménye erre alkalmas legyen.”*³² Emiatt nem tartalmaz a Btk. külön tényállást az állat életének kioltására, ezen eredmény bekövetkezte a büntetéskiszabás során súlyosító körülményként értékelhető.

²⁶ 2012. évi C. törvény 244.§ (1) a) pont

²⁷ Tóth Mihály – Nagy Zoltán (szerk.): Magyar büntetőjog. Különös rész. Osiris Kiadó, Budapest 232. o.

²⁸ 2012. évi C. törvény 244.§ (1) b) pont

²⁹ 2012. évi C. törvény indokolása 106. o.

³⁰ [Antoine de Saint-Exupéry](#): A kis herceg (fordította: Rónay György) 40. o.

³¹ Balogh Ágnes: Büntetőjog II. Különös rész. Dialóg Campus Kiadó, Pécs 291. o.

³² Tóth – Nagy i. m. 232. o.

Az Ávtv. szerint az állat élete elfogadható ok vagy körülmény esetén kioltható, a bűncselekmény ezen esetekben sem valósul meg. Mindazonáltal kiemelendő, hogy csak az állatnak történő legkisebb szenvedés okozásával, valamint a faj adottságainak figyelembevételével oltható ki az állatok élete. Az Ávtv. 12.§ (1) bekezdése szerint az állat élete csak kábítás után oltható ki.³³ Ez alól a törvény kivételeket is megfogalmaz a gerinctelen állatok, a háztartásban élelmezési célra levágott baromfi, nyúl vonatkozásában, valamint abban az esetben, ha az állat életének kioltása szükséghelyzet végett indokolt. Ezen esetekben is irányadó az a szabály, hogy az állat életének kioltása szakszerű gyorsasággal és a legkisebb szenvedés okozásával kell történnie.³⁴

Az Ávtv. az elfogadható okokat és körülményeket exemplifikatív felsorolja, így annak minősül különösen:

- „*az élelmezési cél vágóállat esetében,*
- *a prém termelése,*
- *az állomány szabályozás,*
- *a gyógyíthatatlan betegség, illetve sérülés, a fertőző betegségek felszámolása, valamint az azok ellen való védekezés,*
- *a kártevők irtása,*
- *a másként el nem hárítható támadás megakadályozása,*
- *a tudományos kutatás,*
- *valamint közegészségügyi veszély elhárítása.*”³⁵

Az élelmezési cél, valamint a prém termelése nem minősül elfogadható oknak a kutyák és macskák vonatkozásában, valamint tiltott ezen állatok élelmiszerként történő hasznosítása.³⁶

Az állatkínzás elkövetője a tényállás első fordulatóban bárki, míg a második fordulatóban az lehet, aki az állatot tartja – ez a személy nem feltétlenül az állat tulajdonosa. A bűncselekmény csak szándékosan követhető el. Azt, hogy ki minősülhet állattartónak definiálja az Ávtv, mégpedig az alábbi fogalmat adja meg a törvény: „*állattartó: az állat tulajdonosa, illetve aki az állatot vagy az állatállományt gondozza, felügyeli*”³⁷. Az állatkínzás halmazatban állhat a tiltott állatviadal szervezésével (Btk. 247.§), a természetkárosítással (Btk. 242.§), valamint a rongálással (Btk. 371.§) is.³⁸

³³ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 12.§ (1)

³⁴ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 12.§ (2)

³⁵ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 11.§ (1)

³⁶ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 11.§ (1)

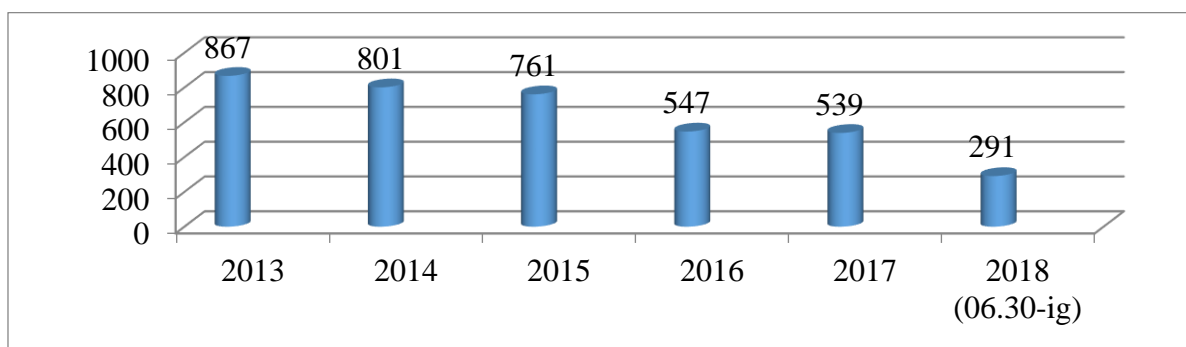
³⁷ 1998. évi XXVIII. törvény az állatok védelméről és kíméletéről 3.§ 1. pont

³⁸ Tóth – Nagy i. m. 233. o.

A bűncselekmény súlyosabban minősül, illetve az elkövető nem vétség, hanem büntett miatt vonható felelősségre, ha a bántalmazással vagy az általa alkalmazott indokolatlan bánásmóddal az állatnak különös, azaz az átlagost lényegesen meghaladó szenvedést okoz, vagy ha az állatkínzás több állat maradandó egészségkárosodását vagy pusztulását eredményezi.³⁹

VII. Statisztika

Az alábbiakban egy összefoglaló diagramot láthatunk, amely a Magyarországon elkövetett állatkínzások számát mutatja be 2013 és 2018. június 30-a között (az adatok a Belügyminisztérium Bűnügyi Statisztikai Rendszeréből származnak). Mint az a diagramról is jól leolvasható, Magyarországon az elmúlt években csökkent az elkövetett bűncselekmények száma, ugyanakkor véleményem szerint ezek a számok még mindig elég magasak.

VIII. Záró gondolatok

Bár Magyarország az elmúlt években sokat lépett előre, úgy gondolom, még mindig van hová fejlődni az állatvédelem tekintetében. A büntetőjog ultima ratio jellegéből is következik, hogy nem csak büntetőjogi eszközökkel kell és lehet az elkövetett állatkínzások számát visszaszorítani. Úgy gondolom, nagyobb hangsúlyt kellene arra fektetni, hogy már kisgyermek korban megtanulják az emberek a természet, valamint az állatok tiszteletét, kíméletét, valamint azt, hogy ezek nélkül az emberi lét is veszélybe kerülhet. Ez nem csupán a szülők, hanem az alapfokú nevelési és oktatási intézmények dolgozóinak is a feladata lenne.

A kutyák mellett más állatok kötelező chippel ellátását is szorgalmaznám, hiszen ennek köszönhetően könnyebb lenne a megkínzott állatok beazonosítása, gazdáinak felkutatása.

³⁹ 2012. évi C. törvény 244.§ (2)

Petrovits Roberto

joghallgató, Pécsi Tudományegyetem Állam- és Jogtudományi Kar

Az Egyesült Államok 2016. évi elnökválasztása és az orosz befolyás az erőszak tilalmának tükrében

I. Bevezetés

Az Egyesült Államok legutóbbi elnökválasztásának sajtóvisszhangja a korábbiakhoz viszonyítva páratlan volt, és még most is sok tisztázatlan kérdés maradt körülötte. A közösségi média felületek felhasználásával és az internet biztosította gyors információáramlás kihasználásával – részben már bizonyítottan, részben feltételezetten – orosz felhasználók próbálták befolyásolni az elnökválasztást.

A befolyás mértéke, illetve forrása máig is tisztázatlan, így e tanulmány csupán a feltételezett befolyást kívánja elsősorban az erőszak tilalmának *ius cogens* természetű nemzetközi jogi követelményével szembe állítani.

A feltételezett választási befolyás, amelynek egyes elemeit már az amerikai szövetségi hatóságok bizonyítottan nyilvánítottak,¹ több frontról érkezett az Egyesült Államok területére. A közösségi média felületeken (*Facebook, Twitter, stb.*) elhelyezett ún. „fake-news”, azaz álhíreket tartalmazó hirdetések mellett, amelyeknek célzott közönsége volt, és nagymértékű kattintást, így olvasást vont maga után, több, a demokratákhoz köthető (vagy azok szövetségi szintű szervezetének) elektronikus levelezés látott napvilágot egy olyan weboldalon, amelyen kiszivárogtatott (sokszor személyesebb, titkosított vagy egyszerűen jogellenesen szerzett) információkat tesznek közzé (*WikiLeaks*).² Az egyes befolyásolást célzó tevékenységek mögött feltételezhetően Oroszország áll, amely egyes esetekben bizonyítást is nyert.³

¹ 2016 Presidential Election Investigation – Fast Facts. <https://edition.cnn.com/2017/10/12/us/2016-presidential-election-investigation-fast-facts/index.html> (2019.04.16.)

² A kiszivárogtatott levelezések elérhetőek a WikiLeaks oldalán, kereshető adatbázis formájában: https://wikileaks.org/dnc-emails/?q=&mfrom=&mto=&title=¬itle=&date_from=&date_to=&nofrom=¬o=&count=50&sort=0#searchresult (2019.04.16.)

³ Az Amerikai Egyesült Államok Nemzetbiztonságért felelős állami szerve, illetve a választások biztonságáért felelős hírszerzési igazgató 2016. október 7-én közzétett közös nyilatkozata egyike a leghitelesebb dokumentumoknak, amelyek alátámasztják a *doxing*-műveletek mögött álló orosz befolyás tényét. <https://www.dhs.gov/news/2016/10/07/joint-statement-department-homeland-security-and-office-director-national> (2019.04.16.)

II. Tipológia – támadások és befolyásoló tevékenységek a *cyber*-térben

Ahhoz, hogy minősíteni lehessen ezeket a cselekményeket, célszerű több fogalmat tisztázni, illetve rendszerbe foglalni az egyes tevékenységeket. A *cyber*-térben történő, választásokkal kapcsolatba hozható, ártó szándékú külső behatásokat két fő csoportra bonthatjuk: támadásokra és befolyásolásra. A támadások körébe soroljuk az elektronikus rendszerek feltörését, a szavazatok számának megváltoztatását, a választói névjegyzékben történő jogtalan módosításokat és az ehhez hasonló cselekményeket, lényegében az elektronikus rendszerekben tárolt adatok megsemmisítését, megváltoztatását, kiegészítését.

A befolyásolás azonban nem a létező adatok, rendszerek megmásítására törekszik, hanem az egyes személyek, szavazópolgárok viselkedésének megváltoztatására és a befogadó közeg kognitív funkcióira hatnak. Alapvetően a befolyásolással járó tevékenységek az emberi kapcsolatok velejárói, és sok esetben nem problémás jelenségek, azonban – e határvonal meghatározásában a jog és más tudományok is nehézségekbe ütköznek – több esetben aggályosak, esetleg etikátlanok vagy akár jogellenesek is.⁴ A nem egyszerűen az emberi kapcsolatok velejárójaként definiált, ebben az esetben a választók viselkedésének befolyásolását célzó *cyber*-tevékenységek további csoportokra oszthatók; elsőként *doxing*-ra, amely azt a tevékenységet takarja, amelyek nem nyilvános információkat, adatokat – a 2016. évi amerikai elnökválasztás esetében elektronikus levelezéseket – a nyilvánosság számára hozzáférhetővé tesznek, amelyet feltételezhetően egy elektronikus rendszerbe való jogellenes behatolás előz meg (*hacking*).⁵

E tevékenységek másik csoportja pedig újonnan kreált vagy már elérhető információ fenyegetésre, összezavarásra, félrevezetésre történő szándékos alkalmazása célzott közönségen. Ezek között meg kell különböztetni a rosszindulatú információt, amelynek célja egyes személyek, szervezetek vagy államok „lejárátása”, rossz színben való feltüntetése (ezek általában fenyegető, abuzív, diszkriminatív, zaklató vagy felkavaró hangvétellűek), illetve a félretájékoztatást, amely a köznyelvben is elterjedt „*fake news*” jelenséget jelenti.⁶

Az Európai Bizottság közleménye az alábbiak szerint definiálja a félretájékoztatást: „A félretájékoztatás olyan, igazolhatóan hamis vagy félrevezető információ, amelyet gazdasági

⁴ Sander, Barrie: Democracy Under The Influence: Paradigms of State Responsibility for Cyber Influence Operations on Elections. Chinese Journal of International Law 2019. Megjelenés alatt. https://papers.ssrn.com/sol3/papers.cfm?abstract_id=3341681 (2019.04.16.) 5-6.o.

⁵ Sander: i.m. 7-15. o.

⁶ Sander: i.m. 7-15.o.

haszonszerzés vagy szándékos megtévesztés céljából hoznak létre, hoznak nyilvánosságra és terjesztenek, és amely kárt okozhat a közérdeknek. A közérdeknek okozott károk magukban foglalják azokat a veszélyeket, amelyek a demokratikus politikai és szakpolitikai döntéshozatali folyamatokat, valamint a közjavakat – például az uniós polgárok egészségének, a környezetnek vagy a biztonságának a védelmét – fenyegetik.”⁷

Az elnökválasztás során elsősorban az ún. *doxing*, illetve a félretájékoztatás jelentek meg nagy számban,⁸ így legfőképpen ezeket érdemes vizsgálni. Fontos kiemelni azonban, hogy a nemzetközi jog jelenlegi formájában nem áll teljesen készen ilyen, és ehhez hasonló, a XXI. század technológiai újításait kihasználó tevékenységek kategorizálásra, az azok ellen való hatékony fellépésre, tekintettel arra, hogy a technika által biztosított lehetőségek már nem napról napra, hanem szinte óráról órára változnak.

III. A cyber-tér a nemzetközi jogban

Az elektronikus tér (*cyber-space*) a jog szempontjából egy nehezen szabályozható terület, hiszen a klasszikus értelemben vett határokkal nem rendelkezik, így abban az egyes államok nehezen elhatárolhatók. Különböző elméletek léteznek arra vonatkozóan, hogy a *cyber*-teret milyen formában lehet összekapcsolni az egyes államok szuverenitásával, illetve az abban végzett tevékenységeket milyen formában lehet egyes államokhoz kötni. Azonban az információs rendszerek, és hálózatok jogellenes *hack*elése, az azokba történő jogellenes külső behatások természetükben hordozzák e kritériumok megállapításának nehézségét, hiszen a professzionális *hackerek* esetében a legtöbbször vagy nehezen, vagy egyáltalán nem nyomozható vissza a rendszereket érő külső behatás forrása, tekintettel arra, hogy túlnyomó részt céljuk kilétüknek titokban tartása, azokban az esetekben is, amikor motivációik egyértelműen meghatározhatók.⁹

Az úgynevezett Tallin „kézikönyv” (*Tallin Manual*), amelyet a NATO Kibervédelmi Kiválósági Központjának (*Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence – CCDCOE*)

⁷ Európai Bizottság Közleménye az Európai Parlamentnek, a Tanácsnak, az Európai Gazdasági és Szociális Bizottságnak és a Régiók Bizottságának. Európai megközelítés az online félretájékoztatás kezelésére. Brüsszel, 2018.04.26. COM(2018) 236. A magyar fordításból idézett definíció. <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/HU/TXT/PDF/?uri=CELEX:52018DC0236&from=EN> (2019.04.16.)

⁸ 2016 Presidential Campaign – Hacking Fast Facts. <https://edition.cnn.com/2016/12/26/us/2016-presidential-campaign-hacking-fast-facts/index.html> (2019.04.16.)

⁹ Yousef, Ahmed Y. ElGohary: “Cyber Operations below the Threshold of the Use of Force. Principle of State Sovereignty.” https://www.academia.edu/38521943/Cyber_operations_below_the_threshold_of_the_use_of_force_Principle_of_state_sovereignty (2019.04.16.)

felkérésére szakértők készítettek el, és a Cambridge Egyetem publikált arról értekeznek, hogy a nemzetközi jog miképpen ültethető át a *cyber* konfliktusok és hadviselés eseteire. A *Tallin Manual 2.0* (a továbbiakban: Kézikönyv) az eredeti mű kiegészített újragondolása. E kézikönyv nemzetközi jog által elismert kötőerővel nem bír, az inkább egy jogirodalmi értelmezésnek vagy szokásjogi analízisnek tekinthető, így számos szerző ezekben a kérdésekben e kézikönyv tartalmára, és jogtudósok általi értelmezésére hivatkozik.¹⁰ A CCDCOE állásfoglalása alapján, amely elismeri e művet és saját fórumain hivatkozik is rá, a Kézikönyv nem képviseli sem a NATO, sem a CCDCOE, sem a tagállamok álláspontját.¹¹ E mű létezéséből, illetve már egyszeri kibővítéséből mindazonáltal kitűnik, hogy a nemzetközi jogot művelő jogtudósok és szakértők is fontosnak látják a *cyber* folyamatok és tevékenységek megfelelő szabályozását, azoknak a nemzetközi jog szabályaival történő összhangba hozatalát.

A Kézikönyv kiemeli, hogy a szuverenitás elve a *cyber* térben is alkalmazandó. Értekeznek arról, hogy az államoknak tartózkodniuk kell minden olyan *cyber* művelettől, amely más állam szuverenitását sértené. Fontos azonban kiemelni, hogy e megközelítésből az következik, hogy a szuverenitás normaként kezelendő, és annak megsértése jogellenes cselekmény, azonban e meglátás nem univerzálisan elfogadott. Több, e témával foglalkozó szerző szerint a szuverenitás sokkal inkább elvként érvényesül a nemzetközi jogban, amely más normákból, így különösen az erőszak és a beavatkozás tilalmából áll, azonban önmagában az nem bír kikényszeríthető jelleggel.¹²

Az egyes, az információs rendszereket érő, a *cyber*-térben történő külső, legtöbbször jogellenes behatások vizsgálata és tipologizálása után ahhoz, hogy mindez összeköthető legyen az erőszak tilalmának általános követelményével, célszerű e feltétlen alkalmazást igénylő nemzetközi szabály fogalmi elemeit részletesebben megvizsgálni, és bemutatni az eddig megszilárdult gyakorlatot, majd ezt követően levonni azokat a következtetéseket, amelyek mentén megállapíthatjuk, hogy minősülhet-e erőszaknak egy, a *cyber*-világban egy állam által más állam hátrányára elkövetett cselekmény.

¹⁰ Tallin Manual 2.0 – NATO CCD COE. <https://ccdcoe.org/research/tallinn-manual/> (2019.04.16.)

¹¹ The Tallin Manual – NATO CCD COE.

<https://web.archive.org/web/20130424162717/http://ccdcoe.org/249.html> (2019.04.16.)

¹² Schmitt, Michael N. (szerk.): Tallinn Manual 2.0. on the international law applicable to cyber operations – Prepared by the International Group of Experts at the Invitation of the NATO Cooperative Cyber Defence Centre of Excellence, Cambridge University Press, 2017. <https://www.law.georgetown.edu/international-law-journal/wp-content/uploads/sites/21/2018/05/48-3-The-Tallinn-Manual-2.0.pdf> 741-742. o. (2019.04.16.)

IV. Az erőszak tilalmának fogalmi elemei

Az ENSZ Alapokmánya mint nemzetközi szerződés rendelkezik az erőszak tilalmáról mint a nemzetközi jog feltétlen alkalmazást igénylő szabályáról, amely eltérést nem enged, csak azonos szintű, tehát *ius cogens* jellegű normával módosítható, és mindezt a nemzetközi közösség ekként fogadja el.¹³

*„A Szervezet összes tagjainak nemzetközi érintkezéseik során más állam területi épsége vagy politikai függetlensége ellen irányuló vagy az Egyesült Nemzetek céljaival össze nem férő bármely más módon megnyilvánuló erőszakkal való fenyegetéstől vagy erőszak alkalmazásától tartózkodniuk kell”.*¹⁴

E tilalom alól két kivételt ismer a nemzetközi jog, így az önvédelmet, illetve a Biztonsági Tanács által fogantatosított fegyveres rendszabályokat.¹⁵ A kivételek részletezése e tanulmány szempontjából irreleváns, bár megjegyzendő, hogy az államon belüli erőszak, amely egyes szerzők szerint¹⁶ a fogalomból adódóan az erőszak tilalma alól kivett esetek közé sorolandó, megjelenhet ezekben az esetekben, elsősorban a *hacker* tevékenységek közvetett következményeként.¹⁷

Az Alapokmányból fentebb idézett tilalom nem rendelkezik arról, hogy mi sorolható az erőszak fogalma alá, így az ENSZ Közgyűlése 1974. évi 3314. sz. határozatában megalkotta az agresszió fogalmát, amelyet irányadónak jelölt meg a Biztonsági Tanács számára annak eldöntésére, hogy egyes cselekmények támadó cselekménynek számítanak-e.¹⁸ Az agresszió egyike az erőszak legsúlyosabb megjelenési formáinak, amelyet az említett határozatában a Közgyűlés fogalmilag körülhatárolt.¹⁹ E határozat alapján az agresszió fegyveres erő elsőként való alkalmazása valamely állam részéről egy másik állam szuverenitása, területi épsége vagy politikai függetlensége ellen, vagy az ENSZ Alapokmányával össze nem férő bármely más módon, amint azt ez a meghatározás kifejti. A határozat exemplifikatív felsorolja azokat a tényállásokat, amelyek agressziós cselekménynek minősülhetnek. Ebből adódóan e lista nem

¹³ Kovács Péter: Nemzetközi közjog. Osiris Kiadó, Budapest 2011. 41-76. o.

¹⁴ Az Egyesült Nemzetek Szervezetének Alapokmánya. 2. cikk 4. bekezdés

¹⁵ Bruhács János: Nemzetközi jog I. Dialóg Campus kiadó, Budapest 2014. 178.o.

¹⁶ Bruhács János korábban hivatkozott könyvében például kiemeli az államon belüli erőszakot mint kivételt, azzal a megjegyzéssel, hogy ez magából a normaszövegből adódik. Bruhács: i.m. 178. o.

¹⁷ Id. a 6. oldalon bemutatott hipotetikus példában

¹⁸ Ennek elsősorban a nemzetközi béke és biztonság fenntartásával kapcsolatos Biztonsági Tanács hatáskörök kapcsán van jelentősége. ENSZ Alapokmány 39. cikk.

¹⁹ Bruhács: i.m. 178.o.

tekinthető véglegesnek, pusztán példálózónak, azonban a felsorolt tényállásokban a fegyveres erő – mint fogalmi elem – szerepel, vagy szükséges a tényállás megvalósításához.²⁰

A határozat tartalmából kitűnik, hogy az agresszió tényének megállapításához a fegyveres erő mint fogalmi elem főszabályként (kivétel például: terület átengedése) szorosan hozzátartozik és a Biztonsági Tanács számára is e határozat az irányadó azokban az esetekben, amikor az erőszak tilalmának súlyos megsértését készül megállapítani. A fegyveres erő fogalmát (eredeti megfogalmazásban: *armed forces*) a nemzetközi szerződések közül az 1949. évi Genfi Egyezmények 1977-es I. kiegészítő jegyzőkönyve határozza meg, az alábbiak szerint – és habár fontos elkülöníteni a *jus in bello* és a *jus ad bellum* szabályait, e fogalom mindkét jogterületben azonos módon alkalmazandó:

„Valamely összeütköző Fél fegyveres erői olyan szervezett fegyveres erőkből, csapatokból és alakulatokból állnak, amelyek az alárendeltjeik magatartásáért az adott Félnél felelős parancsnokság alá tartoznak, abban az esetben is, ha a Felet a szembenálló Fél által el nem ismert kormány, vagy a hatóság képviseli. Az ilyen fegyveres erők egy belső fegyelmi rendszerbe tartoznak, amely többek között érvényesíteni tartozik a fegyveres összeütközésre vonatkozó nemzetközi jogi szabályok betartását”²¹

A témával kapcsolatban a legfontosabb kérdés az, hogy az egyes *cyber*-térben zajló magatartások számíthatnak-e ez alapján olyan cselekményeknek, amelyek az erőszak tilalmába ütköznek. A fenti meghatározások alapján elsődlegesen arra kell választ keresni, hogy lehet-e erőszak alkalmazása az adott *cyber* tevékenység, és amennyiben igen, az számíthat-e fegyveres támadásnak, ugyanis ebben az esetben aktiválódik az államok egyéni vagy kollektív önvédelemhez való joga.

A különböző értelmezések szerint az erőszak fogalmának létezik egy tágabb értelmezése, amely magába foglalja a politikai és gazdasági erőszakot is, azonban e nézőpont sem a san franciscoi konferencián – és így később a bécsi konferencián sem nyert teret a szerződő felek körében. Az előkészítő anyagokból (*travaux préparatoires*), illetve a tárgyalásokból is kitűnik, hogy az erőszak szót elsősorban a fizikai erőszakra szűkíti az Alapokmány, és habár a politikai és gazdasági erőszak nem kívánatos, és bizonyos kinyilvánított célokkal, valamint elvekkkel ellentétes, az Alapokmány 2. cikkének 4. bekezdése

²⁰ Az ENSZ Közgyűlésének 1974. évi 3314. számú határozata <http://hrlibrary.umn.edu/instree/GAres3314.html> (2019.04.16.)

²¹ 1989. évi 20. törvényerejű rendelet a háború áldozatainak védelmére vonatkozóan Genfben 1949. augusztus 12-én kötött Egyezmények I. és II. kiegészítő Jegyzőkönyvének kihirdetéséről. I. jegyzőkönyv. 43. cikk 1.)

nem tiltja az ilyen cselekményeket.²² A szűkebb és tágabb értelmezési lehetőségek tekintetében McNair gondolata jól érzékelteti azt, hogy miért fogadható be nehezen a nemzetközi jog gyakorlatába a gazdasági „erőszak” tilalma. Law of Treaties művében úgy fogalmazott, hogy „közel minden szerződés tartalmaz olyan rendelkezéseket, amelyek komoly alkudozás eredményei, és amelyeket a felek egyike nagyon is el szeretett volna kerülni”²³

Az önmagában megvalósuló politikai és gazdasági nyomásgyakorlás ezek alapján nem ítéltető meg egyértelműen aszerint, hogy jogellenes-e a nemzetközi jog alapján vagy sem. Az 1968-69-es bécsi konferencián elfogadott nyilatkozat szövege – amely csak a zárójegyzőkönyv részét képezi és szerződéses erővel nem bír²⁴ – tovább szűkíti a tényállási kritériumokat azzal, hogy a nyomásgyakorlás céljának a nemzetközi szerződés megkötését nevezi meg, és azokat a szerződéseket ítéli el, azonban nem érvényteleníti, amelyek ily módon jönnek létre. A szerződések jogáról szóló 1969. évi bécsi egyezmény szövegét megvizsgálva – amely hivatkozik az erőszak tilalmáról szóló Alapokmányban található cikkre – láthatjuk, hogy a teljes Alapokmány szövegére hivatkozással teszi meg a szerződés esetleges érvénytelenségére vonatkozó megállapítást. Az utalás ellenére a témával foglalkozó nemzetközi irodalom is azt a következtetést vontta le, hogy főszabály szerint önmagában nem érvényteleníti az egyes szerződéseket az a tény, hogy azok politikai vagy gazdasági nyomásgyakorlás következményeként jöttek létre.²⁵

Egy még érdekesebb, és még kevésbé meghatározott képet kapunk abban az esetben, ha e tevékenységeket, valamint a politikai nyomásgyakorlást, illetve a belföldi politika bármilyen formában történő, külső állam területéről, képviselőitől érkező befolyást, illetve behatásokat a *cyber-térbe* helyezük át.

V. Az egyes befolyásoló cselekmények és esetleges megítélésük

Az elektronikus hírközlés és a számítógépek világában az államok fegyverarszénáljainak nagy része elektronikusan, informatikai eszközökön keresztül, adott esetekben hálózatokról üzemeltethető. E hálózatok vélhetően rendkívül védettek, de az internet világának eddig rövidnek mondható története során is számos példát láthattunk arra, hogy rendkívül magas

²² Partridge, Charles E.: Political and Economic Coercion: Within the Ambit of Article 52 of the Vienna Convention on the Law of Treaties? The International Lawyer, 5. évfolyam/4. sz. 1971. 764. o. www.jstor.org/stable/40704716. (2019.04.16.)

²³ McNair, Arnold: Law of Treaties. Clarendon Press, Oxford 1961. 207. o. Idézi: Partridge, Charles E.: Political and Economic Coercion: Within the Ambit of Article 52 of the Vienna Convention on the Law of Treaties? The International Lawyer, 5. évfolyam/4. sz. 1971. 769. o. (szerző fordításában)

²⁴ Bruhács: i.m. 63.o.

²⁵ Partridge: i.m. 755–769. o.

védettségű rendszerek *hacker* támadások áldozatává váltak (ilyen történt például az Egyesült Államokban 2008-ban²⁶, a párizsi G20 találkozón²⁷, és számos, kevésbé elhíresült esetben). Értelmezésem szerint önmagában egy információs rendszer ellen elkövetett – adott esetben külföldről érkező – támadás nem minősül az erőszak tilalmával szembe helyezkedő tevékenységnek. Habár fontos lenne e tevékenységeket célok és motivációk alapján differenciálni, – tekintettel arra, hogy az egyes behatások természetét ezek nagyban befolyásolják – a fentiek alapján e tevékenységek jelenleg nem ellentétesek az erőszak tilalmának követelményével.

Előbbi gondolatomra – a választásokkal kapcsolatos eset előtt – egy hipotetikus példát mutatok be, amelyen keresztül jól érzékelhető a nemzetközi jog fogalmaival kapcsolatos probléma. Ebben az esetben feltételezzük, hogy a támadó magatartása betudható egy ENSZ tagállamnak – a Tallin kézikönyv alapján például az állami szervek *cyber*-tevékenységei ilyennek minősülnek²⁸ –, és a támadás egy, a megtámadott ország államigazgatással kapcsolatos információs rendszerét érinti, méghozzá oly módon, hogy az informatikai rendszert ún. elektronikus kártevőkkel fertőzik meg, amely a számítógépek túlmelegedését okozza, és a hardverekben (a számítógépek fizikai egységeiben) okoz maradandó kárt. Szélsőségesebb esetben ilyenkor ezek a számítógépek ki is gyulladhatnak, teljesen meg is semmisülhetnek. Az államigazgatás támadással érintett területe összeomlik, amely az adott országon belül káoszhoz, balesetekhez, zavargásokhoz is vezethet. Érdemes megvizsgálni, hogy ebben az esetben beszélhetünk-e fegyverről, fegyveres erőről, tágabban tehát agresszióról, hiszen egy állam a másik állam területén fizikailag észlelhető kár keletkezhet. E cselekmény ebben az esetben a megtámadott állam szuverenitását sérti (amennyiben a fentiekre hivatkozva pedig a szuverenitást elvként kezeljük, abban az esetben az erőszak és a beavatkozás tilalma kerül előtérbe), kárt okoz, és mindez egyértelműen nem fér össze az Egyesült Nemzetek céljaival. Ebben az esetben véleményem szerint, erőszakos cselekményről van szó, amely szembeállítható az Alapokmány 2. cikkének 4. bekezdésével.

E helyzetekben a Biztonsági Tanács nyilváníthat adott államokat agresszorrá, mint azt korábban is tette már a koreai-háború²⁹, illetve az öbölháború³⁰ esetében, azonban ekkor

²⁶ Prince, Bryan: Defense Department Confirms Critical Cyber-attack. <https://www.eweek.com/security/defense-department-confirms-critical-cyber-attack> (2019.04.16.)

²⁷ Hollinger, Peggy: Cyber attackers target G20 documents. <https://www.ft.com/content/83dc8ce4-48f4-11e0-af8c-00144feab49a#axzz2Kw48Onjf> (2019.04.16.)

²⁸ Schmitt: i.m. 750-751. o.

²⁹ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 82. sz. határozata

³⁰ Az ENSZ Biztonsági Tanácsának 660/661/662/664/665/666/667/669/670/674/677/678. sz. határozatai

előtérbe kerül a nemzetközi jog egy fontos problémája, hiszen az államok nehezen ismerik el nemzetközi felelősségüket, az eseményeket úgy alakítják, illetve a nemzetközi jogot úgy értelmezik, hogy elkerüljék a nemzetközi felelősségre vonásukat, és így a Biztonsági Tanács ilyen tárgyú döntései megfontoltak és ritkák.³¹

A fenti példából látszik, hogy az információs társadalom és az internet korában az elektronikus, *cyber*-térben történő kriminalizált cselekmények növekvő száma mellett – amelyre az államok belső joga igyekszik gyorsan és hatékonyan reagálni – más jogterületeken, így a nemzetközi jog világában is releváns kérdés lett a jog és a *cyber*-világ viszonya, amelyre többek között a Tallin kézikönyv is bizonyítékként szolgál. Az alapvető fogalmak, amelyek alkalmazása az eddigi gyakorlat során megszilárdult, megértek arra, hogy a kor változó viszonyaihoz mérten, konszenzus mentén újra legyenek definiálva. Az elektronikus hírközlés világában ilyenek különösen az államterület, az agresszió, a fegyveres erők, az erőszak, és ehhez hasonló, a feltétlen érvényesülést igénylő szabályok alkalmazását legfőképpen érintő, kialakított definíciók.

Az imént ismertetett eset elsősorban *cyber*-támadásnak minősíthető, azonban az orosz befolyás az Egyesült Államok 2016. évi elnökválasztásán nem, hiszen fegyveres erőket nem vetettek be, az állam területi egységét nem sértették meg, és közvetlenül nem is hatottak az állami működésre, hiszen nem hatoltak be államigazgatási hálózatokba, ott nem okoztak kárt, így ezekben az esetekben, befolyásolásról, azon belül is *doxing*-ről, és féltrejékoztatásról beszélhetünk a fenti tipológia alapján. A behatás jelentőségét, veszélyességét és kockázatait a fogalmi megkülönböztetés (támadás-befolyásolás) nem kicsinyíti le, azonban fontos kiemelni, hogy a korábban vizsgált definíciók alapján a befolyásoló cselekmények esetében nem is beszélhetünk nemzetközi jogi értelemben vett erőszak alkalmazásáról, míg a támadások esetén ez felmerülhet.

Ezek a befolyásoló tevékenységek szintén más megközelítést igényelnek az eddigiekhez képest, hiszen közvetlenül nem beszélhetünk megtámadott államról, sőt még csak támadásról sem. Nemzeti jogban is nehezen szabályozható kérdéstről van szó akkor, amikor álhírek terjesztésével vagy megbotránkoztató állítások célzott hirdetések formájában történő „támadásával” próbálnak választói akaratot befolyásolni. Ilyenkor ütköztetni kell az állampolgárok választáshoz (államirányításban való részvétel) jogát, azon belül is a választások befolyásoltságtól mentességét az információs szabadsággal, véleménynyilvánítás

³¹ Bruhács: i.m. 131-163. o.

szabadságával és egyéb szabadságjogokkal.³² Nemzetközi szinten e cselekmények még kevésbé szabályozhatók a jog segítségével, hiszen az, hogy egy másik állam állampolgára egy, a *befolyásolt* államot értinő álhírt elkészít, terjeszt, esetleg fizetett hirdetés formájában megosztja az egyes közösségi média felületeken, amely hirdetésben célközönségnek a *befolyásolni kívánt* ország állampolgárainak egy részét jelöli meg, nem szabályozható két állam viszonyára szűkítve.

Ugyancsak ez a probléma áll fenn akkor, amikor egy, a *befolyásolt* állam politikai pártjának levelezőrendszerét támadják meg egy másik ország területéről, akár bizonyítottan a támadás forrás országának állami vezetőinek utasítására, hiszen itt nem az állam ellen indítanak *cyber* támadást, fizikai kárt nem okoznak, azonban ezekkel a tevékenységekkel a választói akarat szabad érvényesülését részben gátolják az adott állam belföldi viszonyait tekintve.³³

A félretájékoztatók esetében, éppen azért, mivel a nemzetközi jog jelenleg nem tud megfelelően és hatékonyan reagálni ilyen eseményekre, az egyes, e híreknek és információknak felületet adó szolgáltatók, tanulva a 2016-os elnökválasztás alatt történetekből, megkezdték a tartalmak szűrését annak érdekében, hogy az egyes álhíreket kiszűrjék, és azokat eltávolítsák, tekintettel arra, hogy a legtöbb belföldi joganyag szabályozza a valótlan hírek terjesztését, és azok tudatosan valósnak való feltüntetését.³⁴ E felületek nem csak teret és lehetőséget adnak az esetleges befolyásolásoknak, hanem ahhoz megfelelő adatot is tudnak szolgáltatni. A közösségi média felületeken, illetve az interneten a választópolgárokról tárolt adatok is veszélyforrása lehet a választói akarat esetleges befolyásolásának. A *Facebook* esetében például annak vezérigazgatója és alapítója az Egyesült Államok Szenátusa előtt is meghallgatáson vett részt, miután kiderült, hogy a felhasználók személyes adatait továbbította többek között politikai szervezeteknek is.³⁵ E felületek a klasszikus felfogás szerint nem ismernek államhatárokat, azok a világ legtöbb pontján³⁶ elérhetőek, így ezeken keresztül egy adott államból bármely más állam lakosságát kijelölhetik a felhasználók célközönségnek adott tartalom tekintetében.

Az orosz befolyásolás esetén figyelemmel kell lennünk arra is, hogy a közösségi média adta lehetőségek kiaknázásával történő befolyásolási cselekmények tekintetében több kapcsolatot is

³² Sander: i.m. 36-46. o.

³³ Sander: i.m. 9-11. o.

³⁴ Matter of fact-checkers: Is Facebook winning the fake news war? <https://www.bbc.com/news/technology-47779782> (2019.04.16.)

³⁵ US senators demand answers from Facebook and Mark Zuckerberg after data sharing report. CNBC News. <https://www.cnbc.com/2018/06/05/us-senators-demand-answers-from-facebook-and-mark-zuckerberg.html> (2019.04.16.)

³⁶ Egyes államok korlátozzák a hozzáférést a közösségi médiaszolgáltatókhoz, például a Kínai Népköztársaság területén a Facebook felülete nem érhető el.

szükséges lenne vizsgálnia a nemzetközi jognak is, ami további akadályokat állíthat a hatékony és a változó viszonyokra adekvát választ adó szabályozás lehetősége elé.

VI. További megközelítési lehetőségek

Az Egyesült Államok választásait befolyásoló, államhatárokon átnyúló és az elektronikus, hálózati térben zajló tevékenységek és eseménysorozatok feltétlenül bizonyíték arra, hogy a nemzetközi jog hatályos szabályai és gyakorlata alapján nem tud kiváltképp adekvát választ adni az ilyen cselekményekre. A témában kutatók évtizedek óta értekeznek a *cyber*-világ mibenlétéről, jogi szabályozhatóságáról, illetve arról, hogy milyen módon befolyásolják az eddigi fogalmi- és viszonyrendszereket a technológiai újdonságok. Az ENSZ gyakorlatából és a kutatók közötti konszenzusból is kitűnik, hogy az itt felsorolt, megtörtént cselekmények nem sértik a jelenlegi értelmezés szerint az erőszak tilalmának általános követelményét.

Az erőszak tilalma mellett feltétlenül érdemes szólni a beavatkozás tilalmának szabályáról, amely egy másik, releváns megközelítése lehet az elnökválasztáson történt eseményeknek. A beavatkozás tilalmának megszegésére az egyik legismertebb példa az ún. *Nicaragua*-ügy. A Nemzetközi Bíróság ítéletében megállapította, hogy az Egyesült Államok azzal, hogy az ún. *contrákat* felfegyverezte, felszerelte, támogatta és segítette a katonai és nemkatonai tevékenységüket, megszegte a nemzetközi szokásjogon alapuló kötelezettségét, amely tiltja a más állam ügyeibe történő beavatkozást.³⁷ Fontos kitétel azonban, hogy a bíróság ítéletében azt is kinyilatkoztatta, hogy a beavatkozás abban az esetben jogellenes, amennyiben kényszert (*coercion*) mint eszközt alkalmaznak, így ez a beavatkozás tilalmának megszegéséhez minden esetben szükséges feltétel (*sine qua non*).³⁸

A beavatkozás tilalmának egyik legjelentősebb dokumentuma a Közgyűlés 1883. plenáris ülésén elfogadott 1970. évi nyilatkozata a nemzetközi jog elveiről, tekintettel az államok közötti baráti kapcsolatokra és együttműködésre összhangban az Alapokmánnyal. E nyilatkozatban olvasható, hogy semelyik államnak vagy államcsoportnak sincs joga ahhoz, hogy beavatkozzon – közvetve vagy közvetlenül, bármely oknál fogva – más állam belső vagy külső ügyeibe. E nyilatkozat rendelkezik arról is, hogy e tilalom alá nem csak fegyveres erőszak, hanem a beavatkozás valamennyi formája értendő, és e cselekmények a nemzetközi jog szabályaiba ütköznek. Mindemellett tartalmaz még egy, a téma szempontjából rendkívül

³⁷ *Military and Paramilitary Activities in and against Nicaragua (Nicaragua v. United States of America)*. Merits, Judgment. I.C.J. Reports 1986. 136. o. <https://www.icj-cij.org/files/case-related/70/070-19860627-JUD-01-00-EN.pdf> (2019.04.16.)

³⁸ *Nicaragua v. USA* ügyben hozott ítélet. 107-108. o.

releváns kijelentést, mely szerint minden államnak elidegeníthetetlen joga van politikai, gazdasági, szociális és kulturális rendszerének megválasztásához anélkül, hogy ebbe bármely más állam bármilyen formában beavatkozzon.³⁹

Mindezek ellenére azonban fontos kiemelni, hogy a nemzetközi jogot kutatók körében is vita tárgyát képezi, hogy a Közgyűlés határozatai szolgálhatnak-e a nemzetközi jog szabályaiként. Az elterjedtebb és elfogadottabb nézet szerint e határozatok és nyilatkozatok nem válnak a nemzetközi jog közvetlen forrásává, egyfajta értelmező szerepet azonban betöltenek, és emellett a fent említett nyilatkozatnak vitathatatlanul van jogi jelentősége.⁴⁰ A Közgyűlés részéről számos további nyilatkozat született a beavatkozás tilalmáról, illetve a Nemzetközi Bíróság is több ügyben foglalt állást ítéleteiben amellet, hogy egy más állam belügyeibe történő beavatkozás nem feleltethető meg a nemzetközi jog elveinek.⁴¹

VII. Konklúzió

A politikai beavatkozás – így egy nemzeti választás befolyásolása – mint jelenség azonban nehezebb kérdés. Tekintettel arra, hogy nem általánosan elfogadott, hogy a Közgyűlés határozatai és nyilatkozatai kötőerővel bírnak, a politikai befolyás esetén az egyetlen forogatókönyv, amely tisztán a nemzetközi jog tilalmaiba ütközik, az a rezsimváltás harmadik állam beavatkozásának következményeként, amelyre kísérletet a fent említett *Nicaragua*-ügyben láthatunk. Véleményem szerint a 2016-os elnökválasztás esetében hasonló megítélés alá kerülhetnek a megvalósított magatartások a más államok által történő, egyes politikai pártokat célzó pénzbeli és egyéb támogatásokkal (*funding*), amelyek gyakoriak, azonban a nemzetközi jog jelenlegi szabályai alapján nem ellentétesek a beavatkozás tilalmával, tekintettel arra, hogy hiányzik a kényszer (*coercion*) mint kötelező elem.⁴²

A különböző események és cselekmények külön-külön vizsgálándók, minden körülményt figyelembe véve, és azok alapján állapíthatók meg egyes, a nemzetközi jog szabályaival ellentétes magatartások, azonban a bemutatott nézőpontok és gyakorlat alapján – álláspontom szerint – kijelenthető, hogy az erőszak tilalmát, valamint a beavatkozás tilalmát – kényszer hiányában – e cselekmények nem szegik meg.

³⁹ *Jamnejad, M.; Wood, M.*: The Principle of Non-Intervention. *Leidin Journal of International Law*. 2009/22 353-355. o. <https://doi.org/10.1017/S0922156509005858> (2019.04.16.)

⁴⁰ *Kerwin, Gregory J.*: The Role of United Nations General Assembly Resolutions in Determining Principles of International Law in United States Courts. *Duke Law Journal*, 1983/4 898-899. o. <https://www.jstor.org/stable/1372469> (2019.04.16.) és *Jamenjad, M.*: i.m. 354. o.

⁴¹ *Jamenjad, M.*: i.m. 356-368. o.

⁴² *Jamenjad, M.*: i.m. 368. o.

E két nemzetközi jogi tilalom megszegésének hiányában az elnökválasztás körüli események megítélése a szuverenitás megsértésének kérdéskörébe utalandó, ekkor azonban az e köré szerveződött tudományos vitával találjuk magunkat szemben, amely arra keresi a választ, hogy a szuverenitás normaként kezelendő-e, és így kikényszeríthető, megsértéséhez jogkövetkezmények fűződhetnek, vagy elvként, amelyet több, másik nemzetközi jogi norma alkot.⁴³ Amennyiben azt az álláspontot fogadjuk el, hogy csak elv, amelynek fő alkotóelemei az erőszak és a beavatkozás tilalma, abban az esetben az előbb felsorokoztatott indokok alapján nem vonható felelősségre az orosz állam – amennyiben elfogadjuk, hogy e cselekmények az föderációnak betudhatóak voltak. A másik nézőpont elfogadása esetén, ha külön normaként tekintünk a szuverenitásra, abban az esetben Oroszország magatartása megalapozhatja nemzetközi felelősségét, és ellenintézkedésre is lehetőséget adhat. Az az állítás kétségtelenül igaz, hogy az Egyesült Államok szuverenitása sérült, azonban az orosz állam felelősségre vonhatósága attól függ, miképpen tekintünk a szuverenitásra a nemzetközi jogban.

⁴³ Sander: i.m. 18-21. o.